

TÜRKİYE'DE İNCİR KÜLTÜRÜ

Fig Culture in Turkey

Doç.Dr.Nurten Günal*

ÖZET

İncir, Türkiye'de yabani olarak yetiştiği gibi meyve olarak kültürü yapılan bir bitkidir. Ülkemizde incir kültürü yapılan sahalardan başında Ege bölgesinin Ege bölümü gelir. İncir kültürü için elverişli ekolojik şartlara sahip Gediz, Küçükmenderes ovaları ve özellikle Büyükenderes ovası incirin en fazla yetiştiği alanlardır. Büyükenderes ovası içinde Aydın yöresi, Türkiye genelinde meyve veren yaşta ağaç sayısı ve üretim açısından ilk sırada yer alır. Yörede Türkiye'deki toplam meyve veren yaşta incir ağacının % 64'ü bulunur ve Türkiye üretiminin % 64.8'i bu yöreden elde edilir. Ayrıca Türkiye kuru incir üretiminin tamamına yakını da yine bu alandan sağlanır.

Türkiye incir üretiminde dünyada incir yetiştiren ülkeler arasında başta gelir. Türkiye'de incir üretimi yıldan yıla değişmekle beraber, ortalama incir üretimi 190000-200000 ton civarındadır. Bu miktarın büyük kısmı yaş olarak tüketilir, bir kısmı ise kuru olarak değerlendirilir.

İncir, Türkiye'de üzümün sonra en fazla kurutulan ve kuru olarak değerlendirilen bir meyvedir. Bu alanda ülkemiz hem kalite hemde üretim açısından dünyada birincidir. Elde edilen kuru incirin önemli bir kısmı ihraç edilir ve ülkemize önemli ölçüde döviz getirir.

ABSTRACT

In Turkey, figs are found in wild form as well as grown culturally for their fruit. In this country, Aegean part of the Aegean region comes first in fig growing. Gediz, Küçükmenderes and especially Büyükenderes plain comes first both in number of trees and production. Almost 64 percent of fig trees capable of production are found here and 64.8 percent of Turkey's production comes this area

Turkey is among the greatest fig producing countries in the world. Although varies from year to year Turkey's annual fig production is 190000 to 200000 tons. A greater part of this production is consumed as fresh, a smaller part is used as dried.

After grapes, figs comes second in dried form in Turkey. In this respect Turkey comes first in both quality and production in the world. A greater part of dri-

*Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı.

ed figs are exported which returns an important amount of money to the country.

Giriş

Türkiye'nin yurd dışında geniş ölçüde tanınan tarım ürünleri arasında yer alan incir, ülkemizde yabancı olarak yetiştiği gibi kültürü yapılan bir bitkidir. Eski çağlarda Akdeniz havzasında Ege denizi ve Doğu Akdeniz çevresinde yaygınlık gösteren incir, Anadolu'da çok eskiden beri yetiştirilmektedir. Boğazköy metinlerine göre, Hititler devrinde Anadolu'nun başlıca meyveleri arasında sayılan ve Hitit ekonomisinde büyük yeri olduğu belirtilen incir, aynı zamanda şarabın yanısıra diğer meyveler (üzüm, elma, zeytin), gıda maddeleri ve eşyalarla birlikte genellikle kültte tanrılara sunulan ve kutsal yerlere konulan bir meyveydi. Hititlerin zengin ekmek çeşitleri arasında yer alan incirli ekmek de, meyveler gibi kutsalı ve tanrılara meyveler ile birlikte sunulmaktaydı. Hititlerin Telipinu efsanesinde ise Telipinu'nun geri gelmesi için yapılan büyüde, diğer meyvelerle birlikte özellikleri belirtilerek sayılan incirden "nasıl içinde bin tohum varsa" diye bahsedilmektedir (Ertem 1989). Bu bulgular Hititlerin incir yetiştirmekte olduklarını ve o devirde Anadolu'da incirin meyvecilikte önemli bir yeri olduğunu ortaya koymaktadır. Anadolu yarımadasında yabancı olarak yetişen ve anavatanı Anadolu sayılan incir bir kültür bitkisi olarak Akdeniz çevresine, parlak medeniyetler gerçekleştiren Fenikeliler, Yunanlılar ve Romalılar tarafından yayılmıştır. Yunanlıların temel besin kaynaklarından biri olan inciri, Anadolu'nun güneybatısındaki antik bölge olan, bugünkü Aydın ve Muğla illerinin büyük kesimlerini içine alan, zeytin ve incir karakteristik ürünleri olan Karia bölgesinden aldıkları söylenir. M.Ö.4.yüzyılda Karia kentlerinden üretilen incir Miletos limanından diğer Akdeniz ülkelerine yollanmaktaydı. İncirin bilimsel adı olan *Ficus carica*'da buradan kaynaklanır.

İncir bugün de Güneybatı Asya ve Akdeniz havzasında doğal olarak bulunduğu gibi kültürü yapılan bir ağaç özelliği taşır. Afganistan, Belüçistan, Doğu, Batı ve Güneybatı İran, Hazar denizinin güney kıyıları, Kırım yarımadası, Türkiye, Makedonya, Yunanistan, Arabistan, Yugoslavya, İtalya, İspanya, Portekiz ve Cezayir incirin gerek doğal olarak yetiştiği gerekse kültürünün yapıldığı başlıca alanlardır. İncir ayrıca A. B. D. nin Kaliforniya bölgesinde de yetiştirilir.

Dutgiller (Moraceae) familyasının meyve ağacı olan incir (*Ficus carica*) yüksekliği 1m ile 8-10m arasında değişen ağaççık veya küçük ağaç görünümünde bir bitkidir. İki evcikli olan incirde yaşlı ağaçlarda gövde kabuğu çatlaksız ve beyazımtırak gridir. Sürgünleri oldukça kalın, yeşilimtırak kahverengi ve çıplaktır. Genç sürgünler kesildiğinde beyaz renkte bir süt (latex) salgılanır. Kışın dökülen yaprakları kalın saplı, pürüklü yüzeyli, derin parçalı, ışınsal damarlı, 3-5 loplu, ender olarak da tamdır. Biraz ovalayınca cildi tahriş eden yapraklarının

üst yüzü sert, alt yüzü yumuşak tüylüdür. Çanak şeklindeki çiçek tablasının, iç yüzünü kaplayan dişi çiçeklerle birlikte etlenmesiyle oluşan incir meyveleri genellikle küremsi veya armut şeklindedir. Olgunlaştığında 5-8cm uzunluğa erişerek yeşilimsi veya kahverengimsi mor bir renk alır. Meyve şekline ve rengine göre bir çok kültür formları bulunmaktadır. Türkiye'de en tanınmış olanları, soluk sarı renkli meyveli, kurutulmaya elverişli forma grasse (sarı lop, lop incir, bardacık, sultan inciri) ile morumsu siyah renkli meyveli, taze olarak tüketilen forma violette dir (kavak inciri, patıcan inciri). Forma grasse'nin kurutulmasıyla oluşan kuru incir kirli sarı renkte, armut veya küre şeklinde, çok tohumlu, tatlı lezzette ve özel kokulu bir meyvedir. Bileşiminde A, B, C vitaminleri ve % 60-70 oranında şeker vardır.

İncirin ekolojik istekleri

Subtropikal bir meyve olan incirin yetişmesinde en önemli rolü oynayan ekolojik faktörlerden biri sıcaklıktır. İncir, yıllık ortalama sıcaklığın 16-19 °C civarında seyrettiği, en soğuk ay ortalama sıcaklığının 8-9°C'nin altına düşmediği, Mayıs-Ekim devresinde ortalama sıcaklığın 20°C'nin üstünde olduğu, yaz aylarında maksimum sıcaklığın uzun süre 38-40°C'nin üzerine çıkmadığı alanlarda sıcaklık şartları açısından elverişli yetişme ortamı bulan bir bitkidir. İncir tarımı için yıllık yağış miktarı 600 mm nin altında olmamalıdır. 600-700 mm lik ortalama yağış üretim için yeterliken, yaz mevsimi yağışları az, bu dönemde nisbi nem oranı da % 50-60 civarında bulunmalıdır. Bununla beraber ilkbahar donları görülen alanlar ile yaz mevsimi yağışlarının daha fazla olduğu ve yağış miktarının 800-1000 mm arasında değiştiği bölgelerde de incir yetiştirilmekte, ancak ürün yaş (sofralık) olarak tüketilmektedir. İncir iklim şartları açısından aradığı bu subtropikal ortamı ülkemizde, Ege ve Akdeniz bölgelerimizde bulmuştur. Ege bölgesinde Bakırçay, Gediz, Küçükmenderes, Büyükenderes vadileri ve kıyı kesimi incirin ticari anlamda yetiştirildiği alanlardır. Bu alanlar içinde Büyükenderes vadisinin orta kesimine rastlayan Söke-Nazilli arasındaki alan, diğer bir deyişle Aydın yöresi incir ağacının yetişmesi bakımından aradığı optimum iklim şartlarını bulduğu yerdir. Türkiye incir üretiminin % 64'den fazlasını sağlayan bu sahanın iklim şartlarına kısaca göz atacak olursak, incir için elverişli iklim elemanlarının özelliklerini de belirtmiş oluruz.

Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen Akdeniz ikliminin etkisi altındaki Büyükenderes vadisinin orta kesimine rastlayan alanda, yıllık ortalama sıcaklık 17°C civarındadır (Aydın 17.5 °C, Nazilli 17.5 °C), en soğuk ayın ortalama sıcaklığı 8°C (Aydın 8 °C, Nazilli 7.5 °C), en sıcak ayın ortalama ortalama sıcaklığı 28°C (Aydın 28 °C, Nazilli 28.4 °C) civarındadır. Günlük ortalama sıcaklık yılın hiç bir gününde 0°C'nin altına inmez. En düşük günlük ortalama sıcaklıklara sahip, Ocak sonu ile şubatın ilk haftasını içine alan 15 günlük devrede sıcaklıklar 7-8°C arasındadır. Şubatın ilk haftasından sonra yükselmeye başlayan günlük ortalama sıcaklıklar Mart sonuna doğru 14°C'yi aşar. Nisan ayı

boyunca 14-19 °C, Mayısın ilk yarısına kadar 19-21°C'ler arasında değerler gösterir. Haziran başlarından itibaren 25°C'nin üzerine çıkan sıcaklıklar, Haziranın son haftası ile Temmuzun ilk yarısında 25-27 °C, Temmuzun ikinci yarısı ile Ağustosun ilk yarısında 27-29°C'ler civarındadır. Bu sıcak devre, incirin olgunlaşması ve kuruyabilmesi için elverişlidir. Eylül ayında 21-25°C'ler arasında olan sıcaklıklar Ekimin ilk haftasından düşmeye başlar ve bu ay boyunca 16-21 °C, Kasımın ilk yarısında 14-16°C'arasında değerler kazanır. Kasımın ikinci yarısından sonra 14°C'nin altına inen sıcaklıklar Aralık ayı boyunca ve Ocakın ilk yarısı içinde 8-11°C'arasında seyreder.

Bilindiği gibi ekstrem sıcaklıklarda bitki hayatı için önem taşır. Bu sıcaklıklardan düşük sıcaklıklar oluştuğu devrelerde ve frekanslarına göre bitki hayatı üzerinde olumsuz etkiler yaratırlar. Bir subtropikal meyve olan incir içinde düşük sıcaklıklar oldukça önemlidir. Sıcaklığın sıfır derecenin altında 7-8°C'ye düştüğü yerler incir tarımına elverişli değildir. Bu sınırlayıcı değer incir ağacının Büyük-menderes vadisinde daha doğuya doğru yayılmasına ve yükseklerle çıkmasına engel oluşturur. Sıcaklık -4 - -5°C'ye düştüğü zaman genç sürgünler, -6 -7°C'ye düştüğü zaman kalın dallar, -9 - -10°C'ye düştüğünde ağaçların gövdeleri kısmen veya tamamen, -14 - -15°C'ye düştüğü zaman vejetatif faaliyet bütünüyle durmakta ve toprak üstünde kalan kısımları donmakta veya kurumaktadır (Dural 1950, Özbek 1961,62). Büyük-menderes ovasının orta kesiminde incir ağacının yetişmesini engelleyici bu derece düşük sıcaklıklar görülmez. Sıcaklık sıfır derecenin altına pek inmediği gibi, sıfır derecenin bir kaç derece altında gerçekleşen yıllık donlu gün sayısı da onbeş günü bulmaz. Özellikle ovanın kuzey eteklerine kapalı yamaçlarının hafif eğimli etekleri, diğer bir deyişle taraçalar sahası incir tarımı için elverişli ortamı hazırlar. Ancak zaman zaman doğudan gelen, sıcaklığı oldukça düşüren soğuk hava dalgaları incir ağaçlarına zarar vermektedir. Örneğin 1942 Ocak ayının ilk haftasında sıcaklıkların sürekli olarak 0°C'nin altına düşmesi, özellikle 3., 4. ve 5. günleri -10 - -11°C'arasında seyretmesi yöredeki incir ağaçlarına büyük zarar vermiştir. Özellikle yörenin doğusundaki bir çok incir ağacı donmuş ve kurumuştur. Yine 1964 yılı Ocak ayının ilk haftasında -6.6°C'ye, 1967 ve 1968 yıllarında -4.8°C'ye düşen sıcaklıklar incir ağaçlarının sürgünlerinin ve dallarının zarar görmesine ve mahsülün az olmasına neden olmuştur.

Diğer taraftan buharlaşmayı artırıcı etkileri olan 30°C'nin üstündeki sıcaklıklarda sahada oldukça fazla görülür. Bu sıcaklıkların 38-40°C arasında olma olasılıkları bazı yıllar daha fazla olmakla beraber, 40°C'üzerine sıcaklıklar ender olarak çıkmaktadır. Bu bakımdan sıcaklıkların yüksek ve uzun sürdüğü dönemlerde buharlaşmanın artması nedeniyle ağaçlar önemli ölçüde su kaybetmekte, kabukları yanmakta, erkenden yapraklarını dökmekte, meyveleri balsız ve kabukları kalın olmaktadır. Ayrıca yüksek sıcaklıklar meyveleri çabuk ve aynı zamanda olgunlaştırmakta, bu durum ise fiyatın düşmesine, incir toplayan, kurutan ve ayıklayan işçi sıkıntısına neden olmaktadır. Bunların yanısıra gelecek

sene meyve verecek sürgünlerin azalmasına da yol açmaktadır. Örneğin 1945,1951,1957 ve 1974 yılları Ağustos aylarında 28°C'nin üzerinde seyreden ve 40°C'yi aşan sıcaklıklar ağaçların dallarının ve kısmen gövdelerinin yanmasına ve meyvelerin zamanından önce olgunlaşmasına neden olmuştur.

Bitki hayatını geniş ölçüde etkileyen bir iklim elemanı olan yağış ise yörede batıdan doğuya doğru gidildikçe azalmakla beraber 600-700 mm civarındadır (Aydın 670.1 mm, Nazilli 608.7 mm). İncir tarımı için yıllık ortalama yağışın 600 mm nin altına düşmemesi, 600-700 mm lik yağışın yeterli olması bu bakımdan da sahayı elverişli yapar.Yağışın yıllık miktarı kadar yıl içindeki dağılışı da incir tarımı için önemlidir. Kışın oldukça bol düşen yağmurlar Nisan ayından itibaren yavaş yavaş azalır ve incirin olgunlaşma devresi sonlarında minimuma düşer ki bu durum verim için çok olumludur. Gerçekten yaz mevsiminde az yağış isteyen incir için Büyükmenderes ovasının bu kesimi çok elverişlidir. Akdeniz ikliminin etkisine bağlı olarak yaz yağışları oranı % 3-4 civarındadır (Aydın % 3.1, Nazilli % 4.1). İlekleme, meyvelerin olgunlaşması ve bunu takiben hasata kadar kurak geçen havalar iyi mahsül alınmasına yol açar. İncirin olgunlaşma devresi sonlarında ve bunu izleyen devrede düşen yağmurlar, özellikle yaz mevsimindeki sağnak yağışlar incirin erimesine, kurumasına, çürümesine ve kalitenin bozulmasına neden olur.

İncir yüksek nisbi nem oranından hoşlanmayan bir bitkidir. Yetiştirme devresinde yıllık % 50-60 civarında nisbi neme ihtiyacı vardır. Meyvelerinin olgunlaşma ve kurutma dönemlerinde ise bu değer % 50 yi aşmamalıdır. Bu değerler Aydın ve Nazilli çevrelerinde yıllık olarak % 63-65, yaz döneminde ise % 46-51 arasındadır (Aydın;Haziran % 51, Temmuz % 46, Ağustos % 48, Nazilli; Haziran % 51, Temmuz % 46, Ağustos % 50). Saha nisbi nem açısından da elverişli konumdadır. Çünkü nisbi nemin yüksek olması, incirlerin bozulmasına, bunun uzun sürmesi durumunda ise meyvelerin ekşimesi ve akmasına yol açmaktadır.

Diğer taraftan Büyükmenderes vadisinde nisbi nemi arttıran ve çiğlere neden olan deniz meltemleri ile sıcak ve kuru doğu rüzgarlarının incir yetiştirilmesinde önemli rolü vardır. Bu periyodik rüzgarlar ve bu rüzgarların neden olduğu nisbi nemde meydana gelen denge yörede incir kültürü için elverişli şartlar hazırlar. Fazla nemden meyvelerin zarar görmesi, çatlama ve içinin akması, kuraklık dolayısıyla meyvelerin balsız, kabuklarının kalın ve çekirdeklerinin fazla olmasında başlıca neden yaz aylarında birbirinin aksi yönlerden esen kara ve deniz meltemleridir (Özveren 1941, Göney 1976). İncirin çiçeklenme ve döllenme zamanlarında şiddetli esen rüzgarlar ise olumsuz etkiler bırakırlar. İlekleme döneminde havanın durgun olması gerekirken, incirin olgunlaşma ve kurutulma döneminde esen sıcak ve kuru rüzgarlar incirlerin çok iyi kalitede kurumasını temin ederler.

İncir ağacı çok çeşitli topraklarda yetişebilen bir ağaçtır. Bununla beraber hafif kireçli, killi, tınlı, orta derecede geçirimli su tutan derin topraklar incir tarımı

İçin en elverişli topraklardır. Hafif kireçli topraklarda daha iyi gelişen, iyi meyve veren ve meyvelerindeki şeker oranları artan incir ağaçları pH derecesi yüksek, tuzlu ve alkali topraklarda genellikle küçük, kalın kabuklu, şeker oranı az ve fazla çekirdekli ürün vermektedir. Kumlu geçirgen topraklarda yetiştirilen incir ağaçları ise kısa boylu, küçük meyveli ve meyveleri tatlıdır. İncir tarımı yapılan sahalarda ayrıca bitkinin köklerinin derinlere nüfuz edebilmesi ve besin maddelerini iyi bir şekilde kullanabilmeleri için toprağın derin olması gereklidir. Toprak derinliğinin 1-1.5 m den az olduğu, ana kayanın sert olduğu yerlerde incir ağaçları iyi gelişmemektedir.

Büyükmenderes ovasının orta kesiminde incir ağaçlarının alüvyal, kolüvyal, regosol ve yer yer kireçsiz kahverengi topraklar üzerinde tarımı yapılmaktadır. Bunlar içinde alüvyal ve kolüvyal topraklar başta gelmektedir.

Çevredeki yüksek kütleleri örten kireçsiz kahverengi orman ve kireçsiz kahverengi ve kahverengi orman topraklarının taşınmasıyla meydana gelen alüvyal topraklar, kireç miktarı az veya hiç olmayan, bulundukları maddelerin özelliklerine bağlı olarak yapıları çakıllı kumdan ağır kile kadar değişen derin topraklardır. pH derecesi bakımından nötr veya hafif bazik olan bu toprakların büyük kısmı iyi drenaja sahiptir ve genellikle tuzluluk alkalilik problemleri yoktur. Su tutma sığaları çok yüksektir. Organik madde zenginliğide incir tarımı için elverişli bir ortam oluşturmaktadır.

Kolüvyal topraklar genellikle yüksek dağlık kütlelerin 200-250 m ye kadar olan eteklerini bir şerit halinde çevreler ve çok kaba çakıllı veya taşlı eski koniler üzerinde gelişme gösterir. Aydın dağlarının Tmolos depolarının uzandığı güney yamaçlarının hafif eğimli etekleri kolüvyal topraklarla kaplıdır. Genç, horizonlaşma göstermeyen A,C profilli olan bu topraklar meylin az olduğu yerlerde orta ve ince, fazla olduğu yerlerde kaba bünyelidir. Drenajlar iyi olan bu topraklar kireçsiz kahverengi, kireçsiz kahverengi orman ve kahverengi orman topraklarıyla kaplı kütleden taşındıkları için profilde serbest kireç çok az veya hiç yoktur.

İncirin yetiştirilmesi

Ülkemizde yabani olarak geniş sahalara yayılmış olan incir ağacının üretimi genellikle çelikleme yöntemiyle yapılır. Yaklaşık 80-100 cm yüksekliğe erişen fidanlar ertesi yıl asıl üretim alanlarına geçirilirler. Çelikle üretilen incir ağaçları ancak 4-5. senelerde yılda 5-6 kg olmak üzere ürün verir. 9-10 senelik ağaçlardan yılda ortalama 20 kg ürün alınırken, 25-30 yıllık ağaçlarda ise yılda ortalama ürün 45-50 kg' a ulaşır. İncir ağacının ekonomik değeri yaşlandıkça azalır, 50-60 yaşlarından sonra kaybolur ve yenilenmesi gerekir.

İncir tarımında kültürü yapılan bireyler dişi ağaçlardır (Ficus carica subsp. carica var.domestica). Ancak tozlaşma için erkek ağaçlara, başka bir deyişle baba incirlere (Ficus carica subsp.carica var.caprificus) ihtiyaç vardır. İncir yere

ve yıla göre değişmekle beraber genellikle Mart ayının ikinci yarısından sonra tepe tomurcuklarının açılması ile yapraklanmaya başlar, Mayıs ayı sonunda çiçeklenir. Yaprak dökümü ise Ekim'in ikinci yarısında başlar. Mayıs ayının ilk haftasında görülen incirler Haziran ayına kadar gelişerek, Haziran ortalarında döllenmeye ihtiyaç gösterirler ki erkek incirlerin en iyi toz verme zamanıdır. İki evcikli bir ağaç türü olan incirde tozlaşma yumurtalarını erkek ağacın kısa boyuncuklu verimsiz dişi çiçeklerine bırakan incir yaban arısı (Blastphaga) aracılığı ile olur. Gelişen yavrular buldukları yerden çıkarken ergin çiçeklerin çiçek tozlarına bulaşır. Daha sonra dişi ağacın uzun boyuncuklu verimli çiçeklerine yumurtalarını bırakmaya çalışırken üzerindeki çiçek tozları ile çiçeğin döllenmesini sağlar. Döllenmenin ardından gelişen meyveler yaprakların koltuğunda tek tek veya çift olarak bulunur. Tozlaşmayı kolaylaştırmak için incir yaban arısının yumurtalarını taşıyan incirler, erkek ağaçlardan alınarak dişi ağaçların dallarına asılır, bu işleme ilekleme denir. Büyükenderes ovasının orta kesiminde genellikle ilekleme Haziranın ilk yarısı içinde yapılır. Durgun bir havada sabahın erken saatlerinde toplanan incirler her ağaca 4-5 dizi olarak asılır. İleklerden çıkan sinekler dişi incir ağaçlardaki meyvelerin içine girerek döllenmeyi sağlarlar. Döllenmeden önce yeşil olan incirlerin renklerinin açılması, sararmaya başlaması, dişi incirlerin meyve tablasındaki gözün zamklı bir madde ile kapatılması, meyvelerin büyümeye devam etmesi dişi incirin döllandığını gösterir ve meyveler olgunlaşmaya başlar. Döllenmemiş meyveler ise koyu yeşil bir renk alır. Bu durumda ileklemenin tekrarlanması gereklidir. İlekleme tekrarlanmadığı, dolayısıyla döllenme sağlanmadığı zaman meyveler buruşarak dökülürler. Bundan dolayı iyi kalitede ürün alınması için ileklemenin incir kültüründe önemli bir yeri vardır.

Meyvelerin olgunlaşması yere ve yıla göre değişmekle beraber genellikle Temmuz ortalarından itibaren Eylül başlarına kadar devam eder. Bazı incir türleri yazın ve sonbaharda bir kaç kez ürün verirken, bazıları Haziran yada Temmuzda bir önceki büyüme mevsiminin dallarında ilk ürünü, Eylül ve Ekim aylarında o mevsimin yapraklarının koltuklarında da ikinci ürünü verirler. Olgunlaşan meyveler yere düşer, bunlar yerden toplanarak sergilerde kurutulur, düşmeyenler ise ağaçların dallarına sırıklarla vurulmak suretiyle toplanarak kurutulmak için sergilere yayılır. Kurutulan meyveler daha sonra büyüklüğü, temizliği tam veya parçalı oluşlarına göre ayrılırlar.

Ülkemizde çok çeşitli incir türleri yetiştirilir. En fazla kültüre alınan kurutulmaya elverişli olan ve Türkiye'nin tüm kuru incir ihracaatını oluşturan sarılop türüdür. Dış pazarlarda İzmir (Smyra) inciri adıyla tanınan sarılop aynı zamanda Ege bölgesinde yetiştirilen başlıca incir türüdür. Göklop, akça, karayaprak, bardakçı, morgöz, yeşilgöz gibi türlerinin üretimi daha sınırlıdır ve sadece taze olarak tüketilir. Buna karşılık Bursa yöresinde yetiştirilen koyu mor renkli Bursa siyahı veya gürdane ihraç edilen en önemli yaş incir türüdür. Marmara bölgesin-

de ayrıca yöresel olarak tanınan patlıcan, kavak, Sultan Selim gibi mor renkli taze incir türleri yetiştirilir. İncirin şekerce zengin olan olgun meyveleri A, B, C vitaminleri ile kalsiyum, fosfor elementleri içerir. Olgun meyveler taze olarak ya da kurutulularak tüketildiği gibi reçel, tatlı, pasta ve marmelat yapılarak da değerlendirilir.

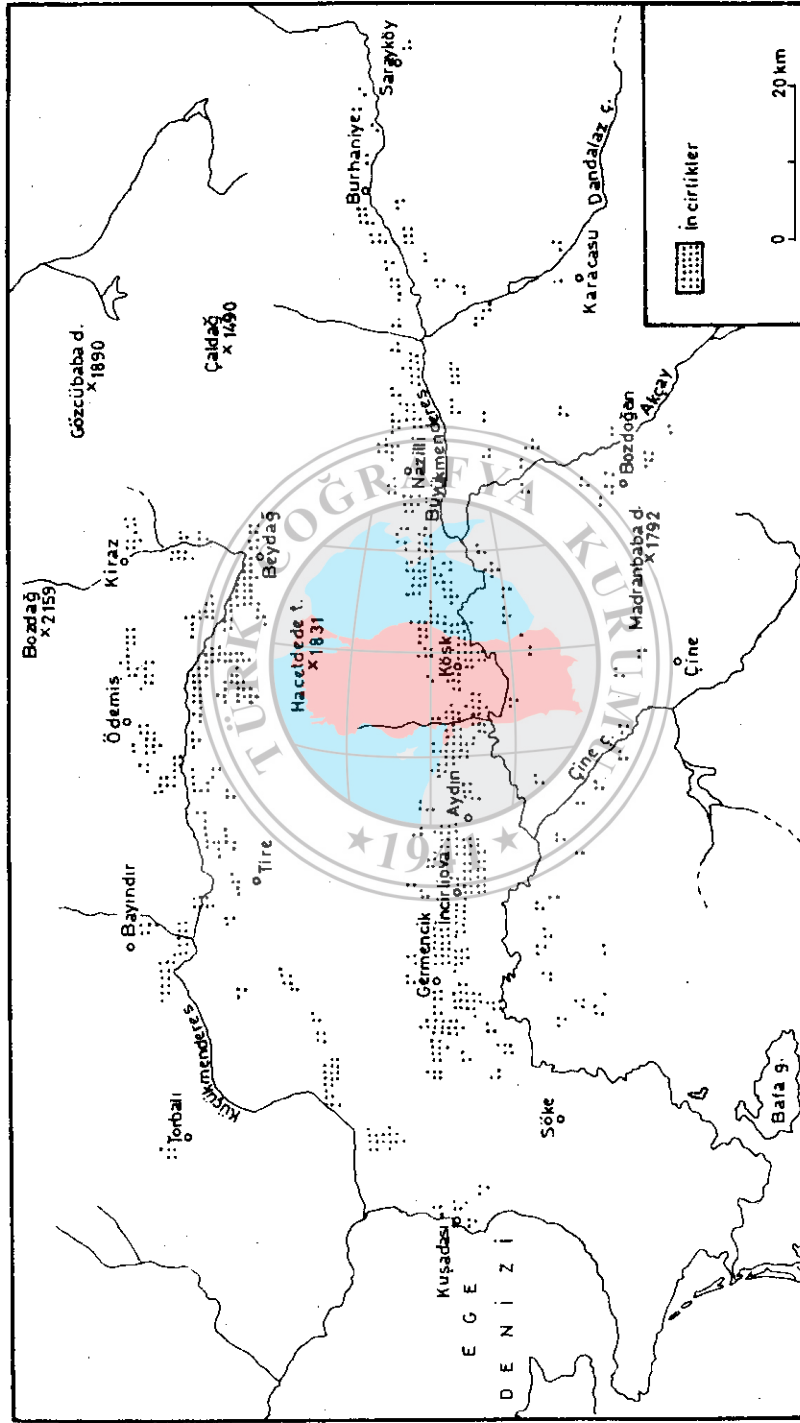
İncir kültürü sahaları

Anadolu yarımadası bugün dünyada en önemli incir kültürünün yapıldığı alandır. Bu bakımdan, yurdumuzdaki incir ağacı sayısı 9700000 ü meyve veren yaşta, 1078000 i meyve vermeyen yaşta olmak üzere toplam 10778000 e ulaşır. Ülkemizde incir kültürü yapılan sahaların başında Ege bölgesi gelir. Bölgede Türkiye'deki meyve veren yaştaki incir ağaçlarının %79.3 ü bulunur (7700000) (Tablo 1). Akdeniz ikliminin etkisi altında olan sahada batı -doğu doğrultulu va-

Tablo 1. Türkiye coğrafi bölgelerinde 1976, 1986 ve 1996 yıllarında toplam, meyve veren yaşta ve meyve vermeyen yaşta incir ağacı sayısı ve üretim.

Table 1. Number of total, bearing and non bearing fig trees and production in geographical regions of Turkey, in 1976, 1986 and 1996.

		AĞAÇ SAYISI			Üretim
		Toplam	Meyve veren yaşta	Meyve vermeyen yaşta	
EGE BÖLGESİ	1976	3.600.000	3.470.000	130.000	139.700
	1986	7.670.000	6.650.000	1.020.000	322.000
	1996	8.500.000	7.700.000	800.000	240.100
AKDENİZ BÖLGESİ	1976	1.077.000	998.000	79.000	20.500
	1986	845.000	760.000	85.000	19.600
	1996	760.000	680.000	80.000	18.860
MARMARA BÖLGESİ	1976	410.000	386.000	24.000	9.800
	1986	420.000	360.000	60.000	8.700
	1996	507.000	470.000	37.000	13.000
KARADENİZ BÖLGESİ	1976	470.000	400.000	70.000	8.560
	1986	460.000	392.000	68.000	11.200
	1996	440.000	377.000	63.000	10.500
GÜNEYDOĞU A. BÖLGESİ	1976	690.000	590.000	100.000	9.000
	1986	552.000	462.000	90.000	7.800
	1996	486.000	410.000	76.000	6.500
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	1976	34.000	31.000	3.000	300
	1986	33.000	21.000	12.000	300
	1996	37.000	26.000	11.000	550
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	1976	29.000	25.000	4.000	140
	1986	40.000	35.000	5.000	400
	1996	48.000	37.000	11.000	490
TÜRKİYE GENEL	1976	6.310.000	5.900.000	410.000	188.000
	1986	10.020.000	8.680.000	1.340.000	370.000
	1996	10.778.000	9.700.000	1.078.000	290.000

Şekil 1- Küçükmenderes ve Büyükmenderes vadilerinde incirliklerin dağılışı.
 Fig. 1- Distribution of fig areas in Küçükmenderes and Büyükmenderes valleys.

diler boyunca etki alanının genişlemesi ve iç kısımlara doğru sokulması incir kültürünün bu bölgede yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bununla beraber Ege bölgesinde incirlikler her yerde aynı yoğunluk ve ekonomik öneme sahip değildir. Başlıca incirlikler Büyükmenderes, Küçükmenderes ile Gediz ve Bakırçay vadileri boyuncadır.

Ege bölgesi üretiminin %78 den fazlasını karşılayan Büyükmenderes vadisinde incirlikler orta kesimde yoğunlaşır. Batıda Söke kuzeyinden ve Başarası çevrelerinden başlayan incirlikler Ortaklar, Germencik, İncirliova, Aydın, Umurlu, Köşk, Sultanhisar, Atça, Nazilli ve Kuyucak çevrelerinde, Aydın dağlarının kuzeyin etkisine kapalı az eğimli güney eteklerinde, ovanın kuzey kenarı boyunca dikkati çeken taraçalar üzerinde hemen hemen devamlı bir şerit halinde uzanır (şekil 1).Kuyucak'tan itibaren seyrekleşen, kümeler halini alan incirlikler bu şekilde Sarayköy, Buldan ve Denizli çevrelerine kadar devam ederler. Büyükmenderes ovasında Karacasu, Bozdoğan ve Çine vadileri de incirliklerin gerek kümeler gerekse zeytinliklerle beraber görüldüğü yerlerdir. Büyükmenderes ovası içinde incirliklerin en yoğunlaştığı alanlar Aydın merkez ilçesi, İncirliova, Germencik, Kuyucak ve Sultanhisar çevreleridir. Bu sahalar gerek meyve veren yaşta ağaç sayısı, gerekse üretim açısından Ege bölgesinde olduğu gibi ülke genelinde de başta gelirler. Türkiye'deki meyve veren yaştaki ağaçların %79.3' ü (7700000) Ege bölgesinde, Ege bölgesindeki meyve veren yaştaki ağaçların %64' ü (6206800) Aydın ilinde bulunur. İncir ağaçları adı geçen sahalarda ovalık alanda, Aydın dağlarının güney eteklerindeki yamaçlarda genellikle 400-500 m, bazı yerlerde ise 500-600 m ye kadar yükselirler. Hatta İncirliova-Nazilli arasında olduğu gibi yer yer 700 m ye kadar olan engebeli yerlerde de teraslamalar yapılarak incirliklerin oluşturulduğu görülür. Ancak bu alanların ticari açıdan değerleri azdır. Orta Büyükmenderes ovasında incirliklerin yer yer zeytinle birlikte sulanabilen alanlar dışına, özellikle yamaçlara doğru kaydığı dikkati çekmektedir. Eskiden tarla, otlak olarak kullanılan alanlar, makilik sahalar incirlik ve zeytinliklere dönüştürülmekte incirliklerin yerini genellikle daha fazla gelir getiren pamuk ekiminin yapıldığı tarlalar almaktadır.

Ülkemizde gerek meyve veren yaşta incir ağacı sayısı gerekse üretim açısından başta gelen Orta Büyükmenderes vadisinde yetiştirilen incirler ticari açıdan önem taşıyan, iç ve dış pazarlarda aranan, iyi kalitede kurutulmaya elverişli sarılop ve göklop türüdür.Bu incirler kabuk ve çekirdekleri ince, şeker (bal) oranı yüksek, kuru meyvesi iri ve gösterişli, hoş kokulu ve kurutulmaya çok uygun olanlardır. Özellikle çapı 47-54 mm, et kalınlığı 3.5-6 mm, beyazımsı ince kabuklu, kabuk oranı %15, etli kısım oranı % 85; şeker miktarı % 65-70 olan ve 1080 tohumu bulunan sarılop türü dünyada birincidir. Bu tür eskiden beri İzmir limanından ihraç edildiği için Avrupa pazarlarında İzmir (Symra) inciri olarak bilinir. Oysa İzmir ilinden ziyade en iyi kalitede kuru incir meyvesi Aydın yöresinden elde edilir.Yöre halkının yemiş olarak adlandırdığı incirin bu alanın ekono-

mik hayatında önemli bir rolü vardır.

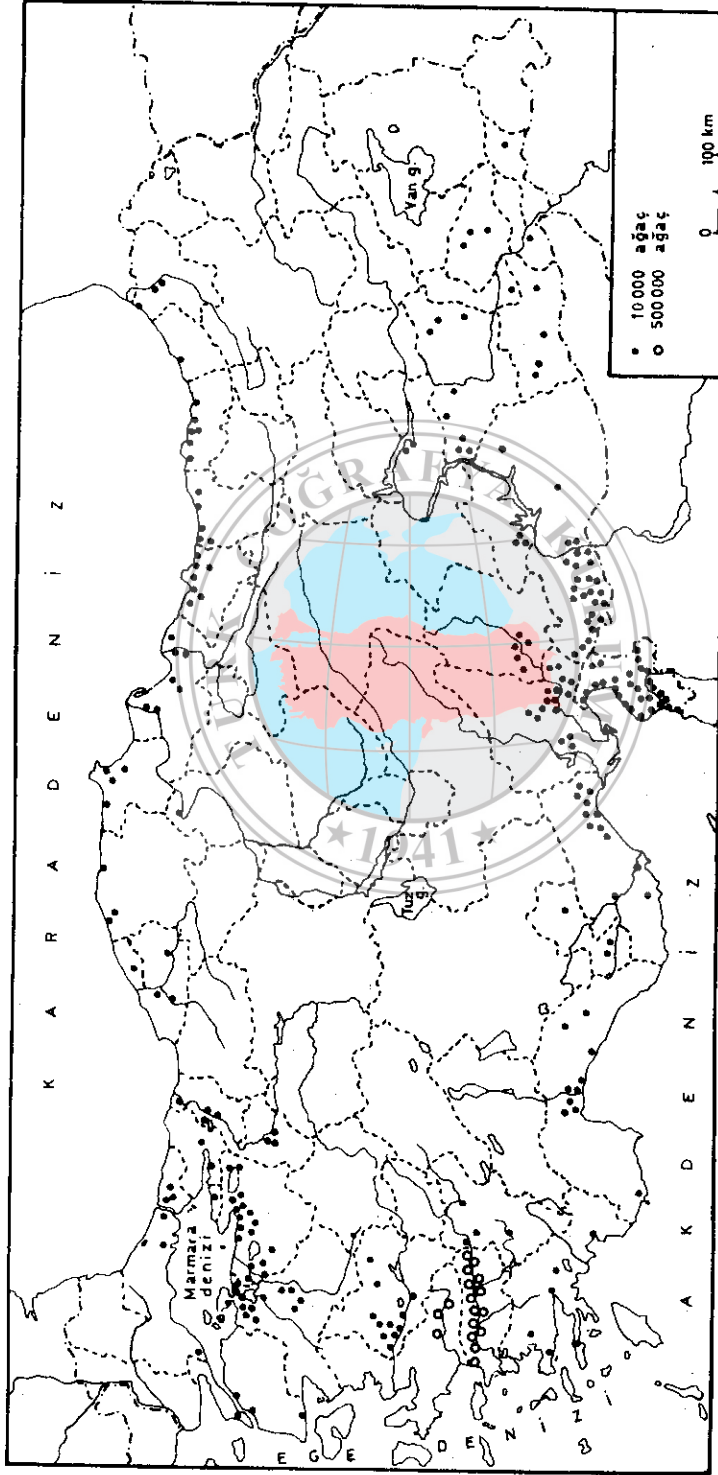
Aydın dağları ile Bozdağlar arasında uzanan Küçükmenderes vadisinde ise incirlikler batıda Torbalı ve Selçuk çevrelerinden başlayarak doğuya doğru yer yer serpintiler yer yer de geniş alanlar halinde uzanır. Küçükmenderes vadisinde Bozdağlar dolayısıyla kuzey rüzgarlarına kapalı olan Bayındır, Ödemiş çevreleri, özellikle ovanın doğusunda Ödemiş-Birgi-Kiraz arasındaki alanda, Kaymakçı güneybatısında incirlikler yer yer geniş sahalar oluştururlar. Bir yandan kuzeyin etkisine kapalı oluşu, diğer yandan batıdan gelen hava akımı etkilerinin azalması, ayrıca Bozdağlar ve Aydın dağlarının doğu kesimde birleşerek doğudan gelen soğuk rüzgarları önlemiş olması, ılık geçen ilkbaharlar, kurak yazlar bu sahada incir yetişmesi için ideal şartlar hazırlar. Diğer taraftan Küçükmenderes ovasında güney kesimde yer alan Boğaziçi, Ovakent ve Beydağ çevreleri de incirliklerin yer yer bulunduğu alanlardır (Şekil 1).

Gediz vadisinde incirlikler daha çok batı kesimde Aşağı Gediz vadisinde Manisa, Akhisar, Kemalpaşa ve Turgutlu ovalarında bulunur. Meyve veren yaşta ağaç sayısının 1 milyonu aştığı bu ovalardan elde edilen ürünün yarısından fazlası kurutmalığa ayrılır. Gediz ovasında doğuya doğru ilerledikçe değişen iklim şartları; düşük sıcaklıklar, don olayı, doğudan gelen kuru ve soğuk rüzgarlar elverişli ortamı azaltır. Böylece Salihli, Alaşehir ve Gördes çevreleri dışında incirliklerin Eşme, Kula ve Demirci çevrelerinde relief, bakı ve toprak şartlarının elverişli olduğu kuytu alanlarda kümeleştiği görülür.

Ege bölgesinde batı-doğu doğrultulu vadiler dışında Edremit ile Köyceğiz arasındaki kıyı kesiminde incirliklere genellikle serpintili bir şekilde rastlanır. Burhaniye, Ayvalık, Dikili, Foça, Menemen, İzmir, Seferihisar, Güllük körfezi kıyıları, Datça, Köyceğiz ve Marmaris kıyıları incirliklerin serpintili bir şekilde bulunduğu alanlardır. Bu alanlar dışında yer yer incirliklerin yoğunlaştığı kesimlerde vardır. Edremit, Kuşadası, Bodrum gibi. Bu sahalardan elde edilen incirler yaş ve kuru olarak tüketilmekte ve ihraç edilmektedir.

Akdeniz bölgesinde relief şartlarının elverişsizliği yüzünden, Akdeniz ikliminin iç kısımlara sokulamaması nedeniyle incirliklere genel olarak kıyıları ile vadiler içinde rastlanır. Batıda Fethiye körfezinden başlayarak doğuda İskenderun körfezine kadar olan alanda Taşeli platosu kıyıları dışında Toros dağlarının güney, Amanos dağlarının batı ve güney eteklerinde vadiler içinde kümeler halinde incirlikler bulunur.

Akdeniz bölgesinde son yirmi yıl içinde (Tablo 1) genel olarak azalmış olmakla beraber Acıpayam, Antalya, Alanya, İçel, Kadirli, Kozan, Osmaniye, Antakya ve Kahramanmaraş ve Kilis incir ağacı sayısının bölge genelinde fazla olduğu yerlerdir (Şekil 2). Göller yöresinde ise incirlikler Sütçüler (Isparta), Bucak (Burdur) ve Çal (Denizli) ilçelerinde fazlalaşır. Türkiye'deki meyve veren yaşta incir ağacının % 6.8' nin yetiştiği bölgede en fazla meyve veren yaşta incir ağa-

Şekil 2- Türkiye'de incir ağacı sayısının (toplam) illere göre dağılışı (1996).
 Fig. 2- The number of fig trees (total) by province in Turkey, 1996.

cı Antakya (291600) ve Adana (159300) illerindedir

Güneydoğu Anadolu bölgesinde incirlikler Güneydoğu Toros dağlarının eteklerinde, Fırat ve Dicle ırmakları ve kollarının açtığı vadilerde, Gaziantep'de Nizip, Urfa'da Birecik, Mardin'de Derik, Gercüş ve Midyat'da, Karacadağın eteklerinde, Adıyaman'da Besni,

Diyarbakır çevrelerinde ve Çermik'de bulunur (Şekil 2).Gaziantep ve Mardin çevrelerinden incir iyi kalitede olduklarından pazarlanabilmekte ve kurutulabilmektedir. Bu sahalar dışındaki alanlardan elde edilen incirler kurutulmaya elverişli değildir. Yazın görülen yüksek sıcaklıklar kaliteyi düşürür.Güneydoğu Anadolu bölgesinde Türkiye'deki toplam meyve veren yaşta ağacın % 4' si bulunur.Bölge genelinde en fazla meyve veren yaşta ağaç Gaziantep (99870) ve Urfa (32900) illerindedir.

Marmara bölgesinde incirlikler daha çok Güney Marmara bölümünde, Trakya'nın güneyinde ve doğu kesimde mevcuttur. Güney Marmara kıyıları, Balıkesir, Susurluk, M.Kemalpaşa, İznik Adapazarı, Sakarya ve Bursa ovaları ile çevrelerindeki korunaklı vadi içleri, Trakya'nın güneyinde Eceabat ve Gelibolu çevreleri incirliklerin çoğaldığı alanlardır.Trakya'da Ergene havzasında da Ergene ve kollarının vadilerinde de yer yer küçük çapta incirlikler bulunur. İstanbul yöresinde de bu gün büyük ölçüde tahribe uğramış olmakla beraber İstanbul boğazının kuzeyinde her iki yakada Sarıyer ve Beykoz sirtlarında incirliklere rastlanır. Marmara bölgesindeki yetiştirilen incirler yetişme devresindeki sıcaklık derecesinin düşüklüğü, kısa süren sıcak devre, nisbeten yağışlı geçen yazlar, nisbi nem oranının yüksekliği gibi nedenlerle kurutulamamakta, elde edilen iyi kalitedeki ürün yaş olarak önem taşımaktadır. Bölge 470000 e ulaşan meyve veren yaşta ağaç sayısı ile Türkiye genelinin % 4.8' ini yetiştirir. En fazla meyve veren yaşta ağaç Bursa (162300), Balıkesir (123280) ve İstanbul (45370) illerindedir.

Karadeniz bölgesinde incir yer yer kıyı kesiminde yer yer de Filyos, Kızıllırmak, Yeşilırmak vadilerinin korunaklı yerlerinde yetiştirilir.Son yirmi yıl içinde ağaç sayısı bakımından bir gerileme dikkati çekmekle beraber (Tablo 1), bu bölge içinde en çok meyve veren yaşta incir ağacı Ordu (65500), Samsun (60880) ve Trabzon (58700) illerindedir. Bu illeri Zonguldak, Sinop ve Artvin illeri izler. Bölge Türkiye'deki toplam meyve veren yaşta incir ağacının % 3.8 ine sahiptir.

Ülkemizin Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerinin büyük kısmı elverişsiz iklim şartlarından dolayı incir kültürü için elverişli değildir. Bununla beraber iklim, relief ve bakı şartlarının nispeten elverişli olduğu alanlarda yer yer incirlikler görülür. Doğu Anadolu bölgesinde Elazığ'da Kahta, Maden, Erzincan, Bitlis, Şşrnak ve Hakkari'de incir yetiştirilmekte ise de meyve veren yaşta ağaç sayısı bölge genelinde 36000 i ancak bulur. İç Anadolu bölgesinde incir yetiştiriciliği önemsiz olmakla beraber, güneyde Karaman ilinde son yıllarda ağaç sayısının

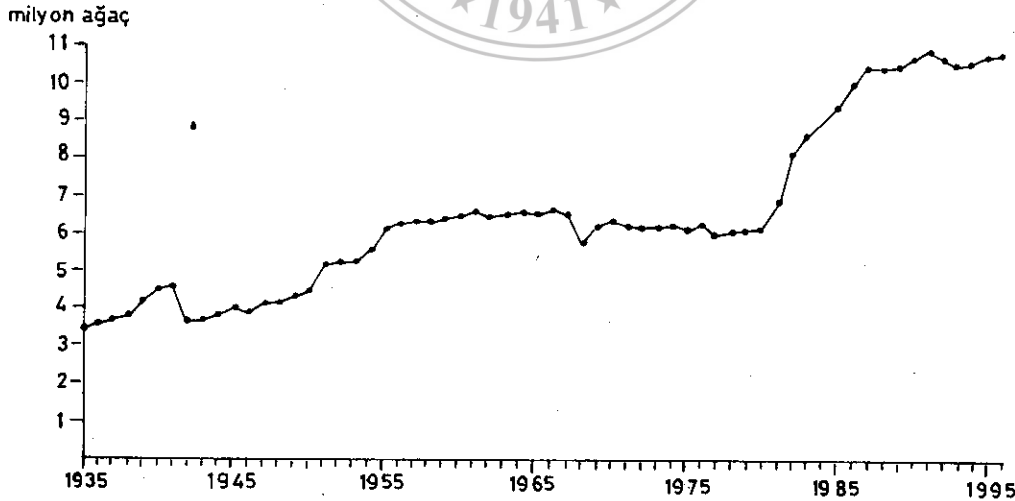
fazlalaştığı görülmüştür. Bu ilde meyve veren yaşta incir ağacı sayısı 22900 ü bulur.

İncir üretimi

Türkiye'de incir üretimi yıldan yıla değişir. Bu değişimde iklim şartları ve ekonomik nedenler önemli rol oynar. Yıllık yaş incir üretimi verimli yıllarda 350-370 bin tonu bulur. Bunun önemli bir kısmı yaş meyve (sofralık) olarak iç pazarlarda tüketilirken, bir kısmı da kurutmalık olarak iç ve dış pazarlara sunulur.

Osmanlı dönemi istatistiklerine göre 1909,1913 ve 1914 yıllarında 60-90 bin ton olarak gerçekleştirilen üretim, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra bazı yıllar hariç tutulursa ağaç sayısındaki artış ile beraber genel olarak artmıştır (şekil 3). 1936-38 yılları arasında 3.6-3.8 milyon arasında değişen incir ağacı sayısı, 1939 da 4 milyonu geçmiş, 1940-41 yıllarında 4.5 milyona ulaşmış, daha sonraki yıllarda hafif bir düşüş göstermekle beraber, 1950 den itibaren sürekli olarak artmıştır. 1950 de 4.5 milyon olan ağaç sayısı 1955 de 6.1 milyon, 1966 da 6.6 milyon olmuş, 1967-82 yılları arasında 6-6.6 milyon arasında değişmiştir. 1983 de 8.2 milyon, 1985 de 9.3 milyona ulaşan ağaç sayısı 1986 dan itibaren 10 milyonu aşmıştır. 1996 da 10788000 olan toplam ağaç sayısının 9700000'i meyve veren yaşta, 1078000'i meyve vermeyen yaştadır.

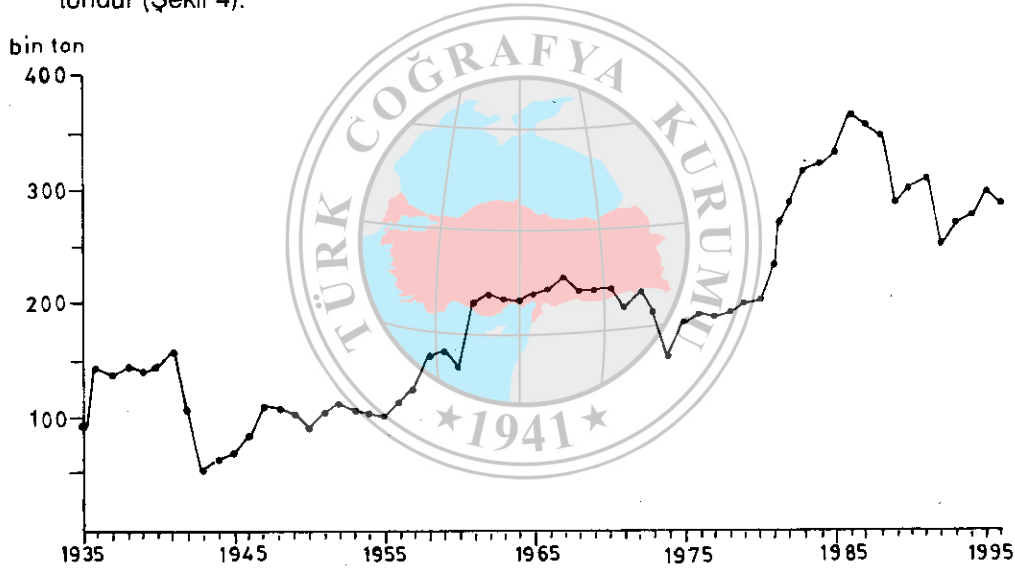
Ağaç sayısındaki artışa paralel olarak üretimde de artış görülür. Osmanlı dönemine ait istatistiklere göre incir üretimi 1909 yılında 84558 ton, 1913 yılında 89837 ton, 1914 yılında ise 67140 ton idi. Üretim, Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki yıllarda, özellikle 1936 yılından sonra artmaya başlamıştır. 1933 yılında

Şekil 3- Türkiye'de incir ağacı sayısı (1935-1996)

Fig. 3- Number of fig trees in Turkey (1935-1996).

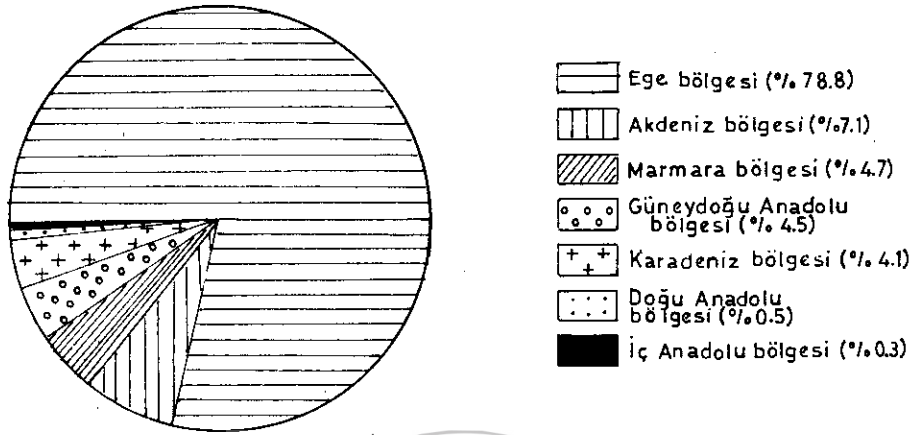
28 bin, 1934 de 56 bin, 1935 de 94 bin ton olan üretim 1936 dan itibaren 146 bin tonun üzerine çıkmış, 1947-56 yılları arasında 100-120 bin ton arasında değişmiştir. 1961 yılından itibaren 200 bin tonun üzerine yükselmiş, 1961-73 yılları arasında 1971 ve 1973 yılı dışında 215-232 bin ton arasında seyretmiştir. 1974-78 yılları arasında 200 bin tonun biraz altında gerçekleşen üretim 1979 yılından itibaren tekrar 200 bin tonu aşmıştır. Meyve veren ağaç sayısının artışı ile birlikte üretimde artmış, 1983 den itibaren 300 bin tonun üzerine çıkmıştır. Meyve veren yaşta ağaç sayısının oldukça arttığı 1983-88 dönemi üretimin sürekli olarak 300 binin üzerinde seyrettiği yıllardır. Bu yıllar içinde 1986 yılında üretim 370 bin ton ile maksimuma ulaşmıştır. 1989-96 yılları arasında üretim 1992 yılı dışında 270-300 bin ton civarında gerçekleşmiştir. 1996 yılı üretimi ise 290 bin tondur (Şekil 4).

Şekil 4- Türkiye'de incir üretimi (1935-1996).

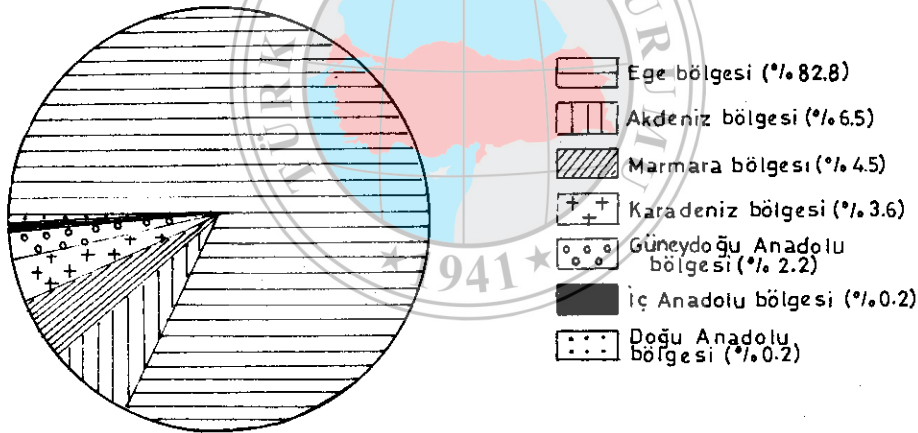
Fig. 4- The production of fig in Turkey (1935-1996).

Türkiye incir üretiminin % 82.8' ini Ege bölgesi karşılar. Bu bölgede 1996 yılında 7700000 meyve veren yaşta ağaçtan 240100 ton incir elde edilmiştir. Bölgedeki toplam ağaç sayısı ise 8500000 dir. Başka bir deyişle Ege bölgesi Türkiye'deki toplam incir ağacı sayısının %78.8' ine, meyve veren yaşta incir ağacının %79.3' üne, meyve vermeyen yaşta incir ağacının %74.2'sine sahiptir (Şekil 5,6). Bölge üretiminin %78.2'i ise Orta Büyükmenderes ovasındaki Aydın iline aittir. Aydın'da Türkiye'deki toplam meyve veren yaşta incir ağacının % 64'ü bulunmakta ve Türkiye üretiminin % 64.8'i bu ilden sağlanmaktadır. 1976 da 2.5 milyon olan meyve veren yaşta ağaç sayısı 1986 da 5.2 milyon olmuş, 1996 da ise bu sayı 6.2 milyona çıkmıştır. Diğer taraftan 1976 da 98900 ton olan incir üretimi 1986 da 263850, 1996 da 187850 ton ola-

Şekil 5- Türkiye'de incir ağacı sayısının coğrafi bölgelere göre dağılışı.

Fig. 5- Distribution of number of fig trees in Turkey according to geographical regions.

Şekil 6- Türkiye'de incir üretiminin coğrafi bölgelere göre dağılışı.

Fig. 6- Distribution of fig production in Turkey according to geographical regions.

rak gerçekleşmiştir. Aydın'dan sonra Ege bölgesinde incir üretiminde ikinci sırada İzmir gelir. Türkiye üretiminin % 16.5 ini veren İzmir ilinde 1996 yılında genellikle Küçükmenderes ovası, Kemalpaşa ve Manisa ovalarında bulunan, sayısı 1.3 milyona ulaşan meyve veren yaşta ağaçtan 47900 ton incir elde edilmiştir. Bu ili Manisa (28000 ton) ve Muğla (864 ton) takip eder.

Türkiye incir üretiminin % 6.3'ü Akdeniz bölgesine aittir. Kıyı kesiminde veya vadiler içinde korunaklı yerlerde bulunan incirliklerden elde edilen üretim 18400 ton civarındadır. 1976 da Türkiye üretiminin % 10.9'unu karşılayan Akdeniz bölgesinde Antalya, Adana ve Hatay illerinde 1980 li yıllardan sonra gerek

incir ağacı sayısı gerekse üretim açısından bir gerileme olmuştur. Antalya'da 1976 da 4605 ton, 1986 da 3085 ton olan üretim ağaç sayısının azalması ile beraber 2695 tona düşmüştür. Adana'da ise 1980 li yılların sonuna doğru ağaç sayısı ile beraber üretim artmış ise de 1990 lı yılların başından itibaren azalmaya başlamıştır. Aynı durum bölgede en çok incir üreten il olan Hatay ili içinde geçerlidir. 1976 da 558500 olan meyve veren yaşta ağaç sayısı 1996 da 291600 e düşmüş, üretimde 1976 da 9787 ton iken 1996 da 5743 tona inmiştir. Buna karşılık 1990 lı yıllardan sonra İçel ilinde, Sütçüler (Isparta) ve Bucak (Burdur) ilçelerinde ağaç sayısının arttığı ve üretimin önceki yıllara oranla yükseldiği görülür. Örneğin İçel'de 1976 da 70650 olan meyve veren yaşta ağaç sayısı 1996 da 117000 e ulaşmış, üretimde 1329 tondan 4851 tona yükselmiştir. Bununla beraber bölge genelinde hem ağaç sayısı hem de üretim açısından bir düşüş görülmektedir (Tablo 1).

Türkiye incir üretiminin % 4.4'ü Marmara bölgesinden sağlanır. Marmara bölgesinde Bursa, Balıkesir, M.Kemalpaşa, Bandırma, Mudanya, Geyve ve İz-nik ovaları ile Çanakkale'de Lapseki ve Eceabat'ta üretim önemlidir. Bu ovalarda ağaç sayısı ve üretim genellikle artmıştır. Bölge genelinde en fazla ürün Bur-sa ilinden sağlanır. Bursa'da 1976 yılında 94100 olan meyve veren yaşta ağaç sayısı 1996 da 162300 olmuş üretimde 1830 tondan 5206 tona ulaşmıştır. Bur-sa'yı, Balıkesir (3445 ton) ve Adapazarı (1038 ton) izler. Bu illerdeki artışa kar-şılık, diğer illerde ağaç sayısının azaldığı ve üretimin düştüğü görülür. Marmara bölgesinde toplam 470000 meyve veren yaşta ağaçtan 1996 da 13000 ton ürün alınmıştır. Bölge ürününün hemen hemen tamamı iyi kalitede olup yaş olarak tüketilmektedir.

Karadeniz bölgesinde yer yer kıyı kesiminde yer yer de vadilerin korunaklı yerlerinde yetiştirilen incirlerden alınan üretim yaklaşık 10 bin ton civarında-dır. Ülke üretiminin % 4' ünü karşılayan bu bölgede incir en çok Samsun (2144 ton), Ordu (1991 ton), Trabzon (1441 ton) ve Zonguldak (1062 ton) illerinden el-de edilir.

1970 li yıllarda Türkiye'deki meyve veren yaşta incir ağacının %10.1'ini bu-lunduran, yaklaşık 10 bin ton civarında ürün veren Güneydoğu Anadolu bölge-sinde 1980 li yılların başından itibaren ağaç sayısı ve üretimde bir azalma dik-kati çeker (Tablo 1). 1976 da 590000 olan meyve veren yaşta ağaç sayısı 1986 da 462000 e, 1996 da ise 410000 e düşmüştür. 1976 da 10000 ton civarında olan üretim, 1986 da 7800 e, 1996 da ise 6500 e inmiştir. Gaziantep, Adıya-man, Mardin ve Siirt illerinde ağaç sayısı ve üretim gerilemiştir. Örneğin Gazi-antep ilinde 1976 da 300 bin civarında olan meyve veren yaşta ağaç sayısı 1996 da 199870 e düşmüş, incir üretimide 5986 tondan 3313 tona gerilemiştir. Mardin'de ise 1976 da 103000 olan meyve veren yaşta ağaç sayısı 1996 da 58820 olmuş, üretim ise 1140 tondan 838 tona düşmüştür.

Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerinde incir üretimi 550-550 ton civarın-

dadır. Doğu Anadolu bölgesinde üretimin önemli bir kısmı Elazığ (306 ton) ve Şırnak (160 ton) illerinden sağlanırken, İç Anadolu bölgesinde Karaman (500 ton) ilinden sağlanır.

İhracat

İncir Türkiye'nin yurd dışına ihraç edilen başlıca meyveleri arasında yer alır. Yaş olarak ihraç edilmekle beraber kuru olarak ihracatı daha önem taşır. Türkiye'de üzümünden sonra en fazla kurutulmuş ve kuru olarak değerlendirilen meyve incirdir. Ülkemizde incirin kurutulmasında Büyük Menderes, Küçük Menderes ve Gediz vadilerinde yetişen incirlerin (sarılop ve göklop) kurutulmaya elverişli özelliklere sahip olması ve bu alanlarda incirin kurutulması için elverişli iklim şartlarının bulunmasının büyük rolü vardır. Uzun yıllar meyve ihracatında miktar açısından kuru üzüm, fındık, mandalina, limon, altıntop ve portakaldan sonra yedinci sırada yer alan kuru incir, ülkemize sağladığı döviz girdisi açısından fındık ve kuru üzümün arkasından üçüncü gelmektedir. Kuru incir ihracatı yıldan yıla değişir. Örneğin 1924-34 yılları arasında 23000-28000 ton arasında gerçekleşen kuru incir ihracatı, 1935 de 37000 ton, 1938 de 41000 ton, 1942 de 15800 ton, 1946-78 yılları arasında 1977-78 yılları dışında genellikle 24000-32000 ton arasında gerçekleşmiştir. 1979 yılında 34000 ton, 1983 yılında 43000 tonun üzerine çıkmıştır. 1986 yılında 41000 ton olarak ihraç edilen kuru incirin 1996 yılı ihracatı 35367 tondur. 1996 yılında 177800 ton kuru üzüm, 144000 ton fındık, 125900 ton mandalina, 110440 ton limon, 84076 ton portakal ve 44970 ton altıntop ihracatına karşılık 37367 ton kuru incir ve 5338 ton yaş incir ihraç edilmiştir. Bu ihracattan sağlanan gelir ise 68.5 milyon dolardır (fındık 444 milyon, kuru üzüm 188 milyon dolar). İncir yaş ve kuru meyve olarak başta İngiltere, Fransa ve Almanya olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine (İsveç, Çekoslovakya, Slovakya) ve Amerika Birleşik Devletlerine ihraç edilir.

Sonuç

İncir, Türkiye'de yabancı olarak yetiştiği gibi meyve olarak kültürü yapılan bir bitkidir. İncirin ana vatanı olan Anadolu'da incir kültürü çok eski tarihlerden beri yapılmaktadır. Ülkemizde incir kültürünün yapıldığı sahaların başında Ege bölgesinin, Ege bölümü gelir. İncir kültürü için elverişli ekolojik şartlara sahip, Gediz, Küçük Menderes ovaları ve özellikle Büyük Menderes ovası incirin en fazla yetiştirildiği alanlardır. Türkiye'deki incir ağaçlarının %78.8'i bu bölgede bulunur. Ege bölgesi içinde Orta Büyük Menderes ovası diğer bir deyişle Aydın yöresi Türkiye genelinde meyve veren yaşta ağaç sayısı ve üretim açısından önemli bir yere sahiptir. Bölge üretiminin %78.2'si, bölgedeki meyve veren yaşta ağaç sayısının %64'ünü yetiştiren Aydın ilinden sağlanır. Yine bu yöre Türkiye kuru incir meyvesi üretiminin tamamına yakınına sağlamaktadır.

Yüzyıla yakın süredir elverişli iklim şartlarından dolayı Türkiye üretiminin %60 dan fazlasını karşılayan Orta Büyük Menderes ovasında gerek meyve ve

ren yaşta ağaç sayısı gerekse üretim açısından son yıllarda çok önemli bir değişme görülmemekle beraber ovalarda, özellikle sulanabilen sahalarda incir ağaçlarının yerini hektarda 2569 kg mı bulan yüksek verimi ile sahiplerine iyi gelir sağlayan, piyasa değeri yüksek olan pamuğa karşı geriledikleri, incirliklerin zeytinliklerle beraber ovadan yamaçlara doğru yer değiştirdikleri, eskiden tarla veya otlak olarak kullanılan alanlar ile makilik sahaların, toprak örtüsünün azaldığı dik yamaçların teraslamalar yapılarak incirliklere dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu ise üretimde ve kalitede düşüşe neden olmaktadır. Ayrıca sulanabilen alanda incir bahçelerinde ara ziraat olarak pamuk yetiştirilmektedir. İki ürünün suya ihtiyaçları oldukları devrenin farklı zamana rastlaması, incirin suya ihtiyaç duymadığı, meyvelerin olgunlaşmaya başladığı devrenin, pamuğun su ihtiyacının en fazla olduğu devre olması ve bu devrede pamuğu sulamak için verilen bol su, incirlerin yarılmasına, içlerinin ekşimesine ve akmasına yol açtığı gibi fazla nemli topraklardan hoşlanmayan ve kökleri vasıtasıyla toprağın derinliklerinden su elde edebilen incir ağaçlarının köklerinin çürümesine, kuruyarak ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Böylece kuruyan incir ağaçlarının yerine yenisi dikilmeyerek, daha kâr getiren pamuk yetiştiriciliğine dönülmekte, eski zeytinlikler ve incir bahçelerinin yerini pamuk tarlaları, yer yer şeftali bahçeleri almaktadır.

Ege bölgesini gerek meyve veren yaşta ağaç sayısı gerekse üretim açısından Akdeniz bölgesi izler. Akdeniz bölgesinde bazı illerde artış görülmekle beraber, bölge genelinde hem meyve veren yaşta ağaç sayısı, hem de üretim açısından son yirmi yıl içinde bir düşüş görülmektedir. 1970 li yıllarda ülke üretiminin % 10'unu sağlayan Akdeniz bölgesinde bu oran % 6.5'e inmiş, 1970 li yıllarda ülkedeki toplam meyve veren yaşta ağaçların % 17'sini yetiştiren Akdeniz bölgesinde bu oran % 6.9'a düşmüştür.

Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde Akdeniz bölgesi kadar olmamakla beraber son yirmi yıl içinde meyve veren ağaç sayısı ve üretim azalmıştır. Karadeniz bölgesinde 1976 dan bu yana meyve veren yaşta incir ağacı sayısı % 30-40 oranında azalmış, bölgenin Türkiye üretiminde önceleri % 7.5 civarında olan payı % 4 e gerilemiştir. Aynı durum Güneydoğu Anadolu bölgesi için de geçerlidir. 1976 da ülke üretiminin % 10.9 unu karşılayan bölgede bu oran 1986 da % 5.5'e, 1996 da ise % 4.4'e inmiştir.

Marmara bölgesinde ise gerek ağaç sayısı ve gerekse üretim açısından azalma Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine oranla daha azdır hatta 1990 lı yılların başlarından itibaren bir artış söz konusudur. 1976-86 döneminde meyve veren ağaç sayısındaki % 7-10 oranında azalmaya karşılık üretim % 5,1'den % 2.4'e gerilemiştir. 1990 lı yılların başlarından itibaren ağaç sayısındaki artışla Marmara bölgesinin Türkiye üretimindeki payı % 4.4'de çıkmıştır.

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise incir üretimi azdır. Bununla beraber Elazığ ve Karaman illerinde bir artış dikkati çeker.

Ülkemizin bu bölgelerinde de ağaç sayısının ve üretimin azalmasında tarımdışı arazi kullanımı (yerleşme alanları, turizm tesisleri, karayolları, sanayi tesisleri gibi) yanısıra başta pamuk olmak üzere daha kar getiren ürünlere ve bazı bölgelerde subtropikal meyve yetiştiriciliğine dönülmesi önemli rol oynamaktadır.

Türkiye incir üretiminde dünyada incir yetiştiren ülkeler arasında başta gelir. Türkiye'de incir üretimi yıldan yıla değişmekle beraber ortalama incir üretimi 190-200 bin ton civarındadır. Bu miktarın büyük bir kısmı yaş olarak tüketilir, bir kısmı ise kuru olarak değerlendirilerek iç ve dış pazarlara sunulur.

İncir, Türkiye'de üzümünden sonra en fazla kurutulan ve kuru olarak değerlendirilen bir meyvedir. Bu alanda ülkemiz hem kalite hem de üretim bakımından dünyada birincidir. Kuru incir üretimi verimli yıllarda 60-70 bin ton, az verimli yıllarda ise 45-50 bin ton civarındadır. Bunun önemli bir kısmı Orta Büyükmenderes ovasından sağlanır. Elde edilen kuru incirin % 60-70 i ihraç edilir ve ülkemize önemli ölçüde döviz getirir.

Tarım ürünlerimiz içinde önemli bir gelir kaynağı olan incirin üretiminde bazı hususların önemle dikkate alınması da gereklidir. İncir dikim alanlarının elverişli yetiştirme ortamları dışına çıkarılmaması, ağaçlara yeterli bakım yapılması, özellikle suya ihtiyaçları olduğu devrede sulanması, meyvelerin olgunlaşıncaya kadar ağaç üzerinde bırakılması ve kurutma olgunluğuna girdikten sonra kurutulması, kurutma esnasında değer düşüren zararlılara karşı korunması zorunludur. Ayrıca meyvelerin yaş ve kuru olarak sevkiyatında ambalaj ve muhafazada daha iyi geçerli tedbirlerin alınması şarttır. Türkiye'nin dünya piyasasında her an alıcısı bulunan kuru incir ihracaatından sağladığı geliri daha ileri düzeye çıkarması ithalatta olan denge açısından zorunludur. Bunda çiftçilerimiz kadar ihracatçılarımızda önemli görevler düşmektedir.

Kaynakça

- ATALAY,İ., 1989,Toprak Coğrafyası E.Ü.Edebiyat Fakültesi Yayını, No 8, İzmir.
 ATALAY,İ., 1994, Türkiye Coğrafyası, Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir.
 BAYTOP,T., 1984, Türkiye'de Bitkilerle Tedavi, İ.Ü. Yayını, No 3255, İstanbul.
 DARKOT,B., 1955, "Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Hakkında", Türk Coğrafya Dergisi, No13/14, İstanbul.
 DARKOT,B., 1972, Türkiye İktisadi Coğrafyası, İ.Ü.Coğrafya Enstitüsü Yayını, No 51, İstanbul.
 DARKOT,B.-TUNCEL,M., 1988, Ege Bölgesi Coğrafyası, İ.Ü.Coğrafya Enstitüsü Yayını, No 89, İstanbul.

- D.İ.E.,1997, Osmanlı Dönemi İstatistikleri 1909,1913 ve 1914, Tarihi İstatistikler Dizisi, cilt 3, Ankara.
- D.İ.E.,1935-1996, Türkiye Tarım İstatistikleri ve Tarımsal Yapı ve Üretim, Ankara.
- DOĞANAY,H., 1994, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Yayını, No 767 Erzurum.
- DÖNMEZ,Y.,1984., Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları, İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Yayını, No 102, İstanbul.
- ERTEM,H., 1987, Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu' nun Florası, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayını, VII. Dizi, Ankara.
- GÖNEY, S., 1975, Büyükenderes Ovası, İ.Ü.Coğrafya Enstitüsü Yayını, No 79, İstanbul.
- GÖNEY,S., 1979, Türkiye Ziraatinin Coğrafi Esasları I, İ.Ü.Coğrafya Enstitüsü Yayını, No 110, İstanbul.
- GÖZENÇ,S., 1978, Küçükenderes Havzasında Arazinin Kullanış ve Sınıflandırılması, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Yayını, No 94, İstanbul.
- GÖZENÇ,S.,SUNGUR,K.,GÜNAL,N.,GÜMÜŞ,E.,ERTİN,G., 1996,Ege Bölümünde Araziden Faydalanmanın Haritalanması (Land use), İ.Ü. Araştırma Fonu Proje No 533/121192, İstanbul.
- GÜNAL,N., 1986, Gediz-Büyükenderes Arasında Kalan Sahanın Bitki Coğrafyası.Doktora tezi, İ.Ü.Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü.
- GÜNAL,N., 1995, "Gediz havzasının iklimi", Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 30, s.67-96 İstanbul.
- GÜRSEL,M., 1948, "Sarıtop İncirlerin Vasıfları", Ziraat Dergisi, Yıl IX, Sayı 89, s. 11-14, İstanbul.
- GÜRSEL,M., 1948, "Baba İncir (İlek)", Ziraat Dergisi, Yıl IX, Sayı 91, s.17-20, İstanbul.
- KOÇMAN,A., 1993, Türkiye İklimi, E.Ü.Edebiyat Fakültesi Yayını, No 72, İzmir.
- KOÇMAN,A., 1993, İnsan Faaliyetleri ve Çevre Üzerine Etkileri Açısından Ege Ovalarının İklimi, E.Ü.Edebiyat Fakültesi Yayını, No 73,İzmir.
- KOÇMAN,A., 1993, "Türkiye'de Yağış Yetersizliğine Bağlı Kuraklık Sorunu", Ege Coğrafya Dergisi, Sayı 7, s.77-88, İzmir.
- MATER,B., 1982, Urla Yarımadasında Arazinin Sınıflandırılması ve Kullanılışı Arasındaki İlişkiler, İ.Ü.Edebiyat Fakültesi Yayını, No 2803, İstanbul.
- MATER,B.,1986, Toprak Oluşumu, Erozyon ve Koruması, İ.Ü.Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayını, No 6, İstanbul.
- OAKES,H., 1958, Türkiye Toprakları,Ankara.
- ÖZBEK,S., 1952, "Taze İncirlerin Muhafazasında Değişik Suhunetin ve Karbondioksit ile Muamelesinin Önemi", A.Ü.Ziraat Fakültesi Yıllığı, Yıl 2, Fasikül 4, s. 296-314, Ankara.
- ÖZBEK,S., 1961-62, İncir Yetiştiriciliği,Ankara.
- ÖZVEREN,H., 1941, "Türkiye'de İncir Sahaları", Coğrafya Araştırmaları, A.Ü.Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi,Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı, No 2, Ankara.
- TANOĞLU,A., 1944, "Ziraatımızın Coğrafi Karakterleri ve Başlıca Meseleleri", İktisat Fa-

- kültesi, Mecmuası, İstanbul.
- TANOĞLU,A., 1968, Ziraat Hayatı. Ziraat Tarihine Bir Bakış ve Orta İklim Memleketlerinde Ziraat, İ.Ü.Coğrafya Enstitüsü Yayını, No 8,İstanbul.
- TEKELİ,S.T., 1956, "Türk Kuru Meyveleri Üzerinde Araştırmalar", A.Ü.Yüksek Ziraat Enstitüsü Dergisi, Yıl 5, Cilt 10, No 1,Sayı 19, s.37-49, Ankara.
- TOPRAKSU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ., 1974,Küçükmenderes Havzası Toprakları,Köyüşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları, No 222, Ankara.
- TOPRAKSU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ., 1974, Aydın İli Toprak Kaynağı Envanter Raporu, Köyüşleri Bakanlığı Yayınları, No 138, Ankara.
- TORRAKSU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ., 1982, Aydın İli Verimlilik Envanteri ve Gübre İhtiyaç Raporu, Köyüşleri ve Kooperatifler Bakanlığı, Genel Yayın No 716, Ankara.
- TUNCEL,M.,1960, "Türkiye Coğrafi Bölgelerinin Zirai Karakterleri", İ.Ü.Coğrafya Dergisi, No11, İstanbul.
- TÜMERTEKİN,E., 1959, "Türkiye Ziraatının Bünyesi", İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, No,10, İstanbul.
- TÜMERTEKİN,E., 1986-87,"Türkiye Tarımında Yeni Gelişmeler", İ.Ü.Coğrafya Dergisi, Sayı 2, s.1-34, İstanbul.
- YALTIRIK,F., EFE,A.,1994,Dendroloji, İ.Ü.Orman Fakültesi Yayını, No 431,İstanbul.
- YÜCEL,T., 1976, Türkiye İktisadi Coğrafyası, Türk Dünyası El Kitabı,Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayını, No 68, Ankara.
- YÜCEL,T., 1987, Türkiye Coğrafyası, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayını, No 68, Ankara

